

Trabzon İlahiyat Dergisi
Trabzon Theology Journal
ISSN 2651-4559 | e-ISSN 2651-4567
TİD, cilt / volume: 7, sayı / issue: 2
(Güz / Autumn 2020): 119 - 140

Kral Mitolojilerinde Evrensel Kahraman Tipolojisine Bir Örnek:
Akad Kralı Sargon

An Example of Universal Hero Typology in Mythologies of King: Sargon
the Great

Osman Emir

Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü
Assist. Prof., Trabzon Karadeniz Technical University, Faculty of
Literature, Department of History
Tranzon/Turkey

e-mail: osmanemir1461@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7965-3869>

DOI: 10.33718/tid.814255

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Ekim 2020 / October 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Kasım 2020 / November 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December 2020

Atıf / Citation: Osman Emir, "Kral Mitolojilerinde Evrensel Kahraman
Tipolojisine Bir Örnek: Akad Kralı Sargon", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/2
(Güz 2020): 119 - 140

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit
edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism
detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/tid>
mailto: trabzonilahiyatdergisi@gmail.com

Copyright © Published by Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
Trabzon University, Faculty of Theology,
Trabzon, 61080 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Kral Mitolojilerinde Evrensel Kahraman Tipolojisine Bir Örnek: Akad Kralı Sargon

Öz

Bu çalışmada öncelikli olarak evrensel kahraman hikâyelerin temel konuları ve ortak özellikleri ele alınmış, ardından Eski Çağ'da farklı zaman ve mekânlarda ortaya çıkan evrensel kahraman hikâyeleri ve bu hikâyeler arasında görülen şaşırtıcı benzerliklerin nedenleri tartışılmıştır. Daha sonra evrensel kahraman hikâyelerinin en eski örneklerinden birini temsil eden ve kayıtlara "Sargon'un doğum efsanesi" olarak geçen Akad kralı Sargon'un doğum hikâyesinin anlatıldığı çivi yazılı metin incelenmiştir. Söz konusu metinde Sargon'un yaşamı hakkında verilen bilgilerin evrensel kahraman hikâyeleri ile ne ölçüde benzerlik gösterdiği ortaya konularak bu hikâyenin nasıl, ne zaman ve neden yazıldığı araştırılmıştır. Sargon'a ait diğer yazılı metinlerden hareketle bu metinler arasında verilen bilgilerin uyumlu olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. "Sargon'un doğum efsanesi" olarak adlandırılan metnin, sonraki dönemlerde ortaya çıkan benzer kahraman hikâyelerini ne ölçüde etkilediği, metnin bu kahraman hikâyelerinin en eski arketipi sayılıp sayılamayacağı ve bu metnin daha eski bir hikâyeden alınmış olup olmadığına ilişkin sorular tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Eski Çağ, Sargon, Kahraman, İlkel Mitler, Tipoloji.*

An Example of Universal Hero Typology in Mythologies of King: Sargon the Great

Abstract

In this study, the main topics and common features of universal hero stories will be discussed. Then it has been discussed the universal hero stories that emerged at different times and places and the reasons for the surprising similarities between these stories. Then, the cuneiform text, which represents one of the oldest examples of universal hero stories and tells the story of the birth of the Akkadian king Sargon, known as the "legend of the birth of Sargon", has been studied. In this text, it will be revealed to what extent the information given about his life is similar to the universal hero stories; how, when and why this story was written. Based on the other written texts of Sargon, it has been tried to reveal whether the information given among these texts is compatible or not. Finally, the question of the "legend of the birth of Sargon" affects the similar heroic stories that emerged in the later periods, whether the text is the oldest archetype of these heroic stories, and whether Sargon's text was taken from an older story.

Keywords: *Ancient Era, Sargon, Hero, Primitive Myths, Typology.*

Giriş

Kadim toplumlar, içinde buldukları evreni anlama ve yorumlama noktasında daima bir çaba içinde olmuşlardır. Evrenin ve insanın varoluşunu anlamlı kılan metaforik hikâyeler olan mitler ise bu çabanın ürünü olarak ortaya çıkan kutsal hikâyelerdir. Bu hikâyeler her ne kadar insanın zihninde yarattığı düş ürünleri olsa da gerçekte örnek alınacak davranış modelleri ortaya koyar ve içinden çıktığı topluma özgü bir kimlik oluşturur, insanın kültürel kodlarını meydana getirir.¹ O hâlde mitleri, ulusların millî özelliklerini, millî şuurunu ve geleneklerini yansıtan ilk eserler olarak görmek gerekir.²

Her ulusun kendine özgü, ancak teması açısından ortak mitsel hikâyeleri vardır. Bu ortak temalar dünyanın sonu, sonrasında yeniden yaratılış ve ardından da Altın Çağ'ın kuruluşu etrafında temellenir. Altın Çağ içindeki en temel konuların başında ise kahraman hikâyeleri gelir. Kahraman hikâyeleri mitolojinin en ilgi çekici konularından biridir. Bu hikâyelerin içinde tanrılar, yarı tanrılar, ulusların ataları ya da yöneticiler ile onların başından geçen olaylar yer alır.³ Tanrılar ya da yarı tanrılar ilkel mitlerin en büyük kahramanları olarak görülürken zamanla bunların yerini toplum tarafından sevilen ve saygı duyulan yöneticiler ya da komutanlar almışlardır. Bu karakterler, doğumlarından ölümlerine kadar başlarından geçen maceralarına zaman içinde eklenen örnek davranış modelleri ile mitolojik karakterlere dönüşmüşlerdir.⁴

Kahraman mitleri, genellikle kahramanın yaşadığı çevreden çıkıp olağanüstü bir dünyaya doğru yolculuğa başlaması ve burada efsanevi güçler ile insanüstü zorluklarla karşılaşması sonrasında elde ettiği büyük bir zaferle geri dönmesi etrafında şekillenir. Geri döndüğünde kahraman artık kendisine ithaf edilen olağanüstü güç veya özelliklere sahiptir.⁵ O

1 Mircae Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, çev. S. Rıfat (İstanbul: Alfa Yayınları, 2016), 20.

2 Karen Armstrong, *Mitlerin Kısa Tarihi*, çev. Dilek Şendil (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 9.

3 Osman Emir, "Antik Çağ'da Kahraman Hükümdar Mitlerinde Ayırt Edici Bir Özellik: Kurt Motifi", *1. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Antalya 11-14 Mayıs 2017*, (Ankara: y.y., 2017), 212.

4 Nimet Yıldırım, "Kahramanlık Anlatıları, Efsane ve Mitoloji", *Doğu Araştırmaları Dergisi* 7 (Aralık 2017), 53.

5 Aynur Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2016), 169-200; M. Emin Bars, "Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi", *Uluslararası Sosyal*

artık halkı için savaşan ve mücadele eden bir kişiliğe dönüşür. Bu görev kahramana tanrı tarafından bahşedilmiş olup, kahraman bunun sorumluluğu ve titizliği ile hareket eder. Bu süreçte kahraman kendisine verilen görevi yerine getirirken bazen çıkmaza girse de doğaüstü bir kişiliğin ya da varlığın yardımı ile yoluna devam eder.⁶ Kahramanın hayatındaki tüm bu özelliklerin farklı kültür ve coğrafyalardaki kahraman hikâyeleri ile benzer olduğu, bazen de şaşırtıcı şekilde birbiri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu dikkat çekici benzerliklerin nedenlerini açıklamaya çalışan mitolojik teoriler üç ana hipotez etrafında toplanmaktadır. Bunlardan ilki, insanlar arasındaki “ortak düşünce ve algı birliğidir”. Buna göre farklı zaman ve coğrafyalarda yaşayan insanlar temel fikirler konusunda aynı düşünce yapısına sahiptirler ve aynı şeyleri düşünürler. Yani hikâyelerdeki belirli temaların birbirleri ile ortak olması, insanların temel konular üzerinde aynı düşünce ve algı kodlamalarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci hipotez ise “ortak topluluk fikridir”. Buna göre uygun bir yerde ortaya çıkan hikâyeler temel özelliklerini koruyarak zamanla diğer coğrafyalara yayılmaktadır. Üçüncü ve son hipotez “ödünç alma” fikri üzerinde şekillenir. Bu hipoteze göre mitlerin kökenleri belli bir coğrafyada ve belli bir halk tarafından yaratılmakta, zamanla askerî, ticarî ya da diğer yollarla farklı kültürler tarafından ödünç alınıp yeniden oluşturulmaktadır.⁷ Aslında bu üç hipotez arasında belirgin bir fark yoktur. Zira bu teoriler ortak mitsel hikâyelerin farklı mekân ve zamanlarda yaşayan halklara nasıl ulaştığını açıklar. Dolayısıyla bu teorilerin hepsi, birbirleri ile şaşırtıcı derecede benzerlik gösteren mitlerin temelde çok eski bir örneğe dayandığını belirtir. Fakat bunlar ortak kahraman mitlerinin kökenlerine ilişkin herhangi bir bilgi vermez. Oysaki burada ortak hikâyelerin ilk olarak nerede kimler tarafından ortaya konulduğu asıl cevaplanması gereken sorudur.⁸ Ancak Raglan’ın da ifade ettiği üzere, bu hikâyelerdeki benzer kahraman tipolojileri bir örneğin parçası olsa bile, hikâyelerin kökenlerinin belirlenmesi son derece zordur.⁹

Araştırmalar Dergisi 8/36 (2015), 11; Josep, Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, çev. Sabri Gürsel (İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2013), 42.

6 Ülkü K. Düzgün, “Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipolojisi”, *Folklor/Edebiyat Dergisi* 18/69 (2012), 24.

7 Otto Rank, *Kahramanın Doğuş Miti*, çev. Gökçe Yavaş (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016), 9-10.

8 Rank, *Kahramanın Doğuş Miti*, 11.

9 Lord Raglan, “Geleneksel Kahraman”, çev. Metin Ekici, *Millî Folklor* 37 (Bahar 2002), 127.

Yazılı kaynaklara göre en eski mitsel hikâyeler Mezopotamya topraklarında ortaya çıkmıştır. MÖ 3200'de Sümerliler tarafından yazının keşfi ile sözlü olarak dilden dile dolaşan bu hikâyeler çivi yazılı tabletlere aktarılmış, böylelikle birçoğu yok olmaktan kurtarılmıştır. Hikâyeler önce Akad (MÖ yk. 2334- MÖ 2150), daha sonra Babil Krallığı (MÖ yk. 2000- MÖ 1595) dönemlerinde defalarca kopya edilmiş, böylelikle günümüze kadar ulaşmaları sağlanmıştır. Farklı versiyonları ile bugüne kadar gelebilen Mezopotamya mitleri içinde önemli bir kısmını kahraman hikâyeleri oluşturmaktadır; büyük bir bölümü ise kurucu krallara aittir. Mezopotamya'da kahraman mitlerine konu olan krallar, genellikle halkın ve kendisinden sonra gelen kişilerin saygısını kazanmış ya da herkes tarafından kabul edilen dindarlığı ile ön plana çıkmış karakterlerden oluşmaktadır.¹⁰ Mezopotamya'da bu örneklerle en uygun kişiliklerden biri de Akad kralı Sargon'dur (MÖ 2234- MÖ yk. 2279?). Çünkü Kral Sargon'un doğumundan ölümüne kadar geçen süre zarfındaki faaliyetleri ve geleceğe bıraktığı izler, sözü edilen kahraman karakterine uymakla birlikte yaşamı boyunca başında geçen olaylar da kahraman mitlerindeki tipik kahraman tipolojileriyle bire bir örtüşmektedir. Ayrıca Sargon'un yaşadığı zaman dilimi göz önünde bulundurulduğunda belki de onun hayatı, daha sonra ortaya çıkan benzer kahraman hikâyelerinin de ilk örneklerinden birini temsil etmektedir.

Bu konu ile ilişkili yerli ve yabancı literatürde muhtelif yayınlar bulunmaktadır. Batı literatüründe yer alan bu tür çalışmaların başında Otto Rank'ın *Der Mythos von der Geburt des Helden*, J. Campbell'ın *A Hero with a Thousand Faces*, L. Raglan'ın *The Myth of the Birth of the Hero: A Psychological Exploration of Myth, In Quest of the Hero* ve *The Hero: A Study in Tradition, Myth and Dram* gibi eserleri sayılabilir. Türkiye'de ise bu tür çalışmalar daha çok son yıllarda ortaya konmuştur. Aynur Koçak'ın *Mitlerle Varoluş Yolculuğu* adlı eseri bu tür çalışmaların başında gelir. Yine Ü. K. Düzgün'ün *Türk Destan Kahramanı ve Başkurt Destanlarının Tipolojisi* adlı eseri de iyi bir örnektir. Ancak bu eserlerin ortak noktaları evrensel kral ya da kahraman mitolojilerini edebî bir bakış açısıyla incelemeleri ve bunların evrensel bir kültür ögesi olduklarına vurgu yapmalarındır. Bu eserlerde çalışmanın edebî yönü ön plana çıkarılmakla birlikte olayların tarihsel derinliği incelenmemekte ve kaynakların analizine çok fazla değinilmemektedir. Son dönemde H. İ. Bostan tarafından yapılan *Hz. Musa*

10 Yıldırım "Kahramanlık Anlatıları, Efsane ve Mitoloji", 133.

ile Akad Kralı Sargon'un Yaşamı Hikâyelerinin Karşılaştırılması adlı yüksek lisan tezi, tarihsel derinlik ve kaynak analizi bakımından bu çalışmaya benzer bir örnek olarak sunulabilir.

Burada konu, öncelikli olarak tarihsel bir bakış açısıyla ele alınmakta; bu bağlamda çalışmaya konu olan kahramanın hayatı ve hayatı hakkında bilgi veren kaynaklar değerlendirilmektedir. Daha sonra "Sargon'un doğum efsanesi" olarak bilinen kaynak metin incelenerek metinde yer alan bilgilerin evrensel kahraman tipolojileriyle benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Sargon'un hayat hikâyesinin anlatıldığı kaynağın gerçekliği sorgulanarak hikâyenin kahraman mitolojilerinin en eski arketipi olup olmadığı tartışılmaktadır.

1. Akad Kralı Sargon ve Hayatı ile İlgili Kaynaklar

Sami kökenli krallıkların ilk öncülerinden biri olan Akad Krallığı, MÖ III. binyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış ve yaklaşık 200 yıl tarih sahnesinde kalmayı başarmıştır. Kral Sargon da Akad tarihine damga vurmuş iki kraldan biri ve aynı zamanda devletin kurucusudur.¹¹ Akad kaynaklarında "Kral meşrudur/gerçektir" anlamında "Şarru-kîn" adıyla anılan Sargon'un gerçek adı bilinmemektedir.¹² Sargon'un soyu, hayatı ve özellikle krallığa giden yolu hakkındaki bilgiler onunla ilişkilendirilen çeşitli hikâyelerle oldukça karmaşık bir hale dönüşmüştür. Yazılı kaynaklara göre Sargon, Kiş Kralı Ur-Zababa'nın sarayında çalışmış bir süre sonra da bu sarayda vezirlik rütbesine kadar çıkmıştır. Daha sonra Sargon'un bir saray ayaklanması ile birlikte tahtı ele geçirdiği belirtilmiştir.¹³

Kiş yakınlarında "Agade" adlı bir şehir kurarak başkenti buraya taşıyan Sargon'un 56 yıllık saltanatı boyunca en az 34 savaş yaptığı bilinmektedir. Kral uzun seferler için oluşturduğu düzenli orduyla büyük bir fetih girişimine başlamış, imparatorluğun sınırlarını batıda Akdeniz'den doğuda Karum Nehri'ne, güney de Basra Körfezi'nden, kuzey de Orta Anado-

11 Amélie Khurt, *Eski Çağ'da Yakındoğu (M.Ö. 3000-330)*, çev. Dilek Şendil (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 1/56.

12 Kral Sargon'un "Şarru-kîn" adını Kiş kralı Ur-Zababa'ya karşı elde ettiği zaferden sonra aldığı düşünülmektedir. Cahit, Günbattı, "Kültepe'den Akkad Kralı Sargon'a Ait Bir Tablet", *Uluslararası III. Hititoloji Kongresi (16-22 Eylül 1996)*, haz. S. Alp-A. Süel (Ankara: Mural Matbaacılık, 1998), 261.

13 Marc Van De Mieroop, *Antik Yakındoğu Tarihi* (Ankara: Dost Kitabevi, 2004), 86.

lu'ya kadar genişletmiştir.¹⁴ Bu zaferleri onu dünyanın bilinen ilk imparatoru yaparken merkezîyetçi yönetim mekanizması, feodal yapı ile birlikte "tanrı kral" anlayışını da Ön Asya'ya getiren kişi olmuştur.¹⁵ Sargon'un krallığın son dönemlerinde özellikle Mezopotamya ve çevresinde çıkan isyanlarla mücadele etmek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Kaynaklara göre bu aşamada kralın gözden düştüğü, bundan kısa bir süre sonra da öldüğü bilinmektedir.¹⁶

Akad kralı Sargon dönemine ait kaynaklar oldukça sınırlıdır. Zira bu döneme ait kral yazıtlarının sayısı çok azdır. Çünkü bu tür kaynaklar genellikle krallığın dini merkezi olan Nippur kentindeki tapınaklara adak olarak sunulan ve birçoğu günümüze ulaşmayan heykeller ile başka adak objelerinin üzerine oyulmuştur.¹⁷ Günümüze kadar gelebilen yazıtların ise bir kısmı kırık parçalar halinde bulunmuşken bir kısmı da okunabilecek durumda değildir. Bugüne ulaşabilen yazıtların büyük bir bölümü Eski Babil döneminde (MÖ yk. 2000- MÖ 1595) Nippur kâtipleri tarafından kil tabletler üzerine yeniden kopya edilmiş olduğundan yazıtların hiçbiri orijinal değildir.¹⁸ Bu şekilde değerlendirildiğinde Akad Krallığı'na ait kaynaklar tarihi bilgiler edinme açısından güvenilir olmasalar da hanedanın kralları hakkında değerli anekdotlar veren önemli edebî metinler olarak kayda geçmektedirler.

Kral Sargon'un hayatı ve onun iktidarı ile ilgili bilgilerin yer aldığı Eski Babilce çivi yazılı belgeler içinde en önemlileri; IM 85 554, MLC 641, AO 6702, IM 52684+52684B+52305, UM 29-13-688, CBS115217 envanter numaralı tabletlerdir. Ayrıca Sümer çivi yazısı ile yazılmış kral Sargon'un askeri seferlerinin anlatıldığı 3N T296+TRS 73 numaralı tabletler ile Akadça çivi yazısı ile yazılmış CAIRO (9B), SR 12223 (9C), Vat 10290 (9D) ve K13228 (9E) envanter numaralı tabletler de yine Sargon'un fetihlerini anlatan diğer önemli kaynaklardır.¹⁹ Bunların dışında Eski Asur

14 Kemalettin Köroğlu, *Eski Mezopotamya Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 78.

15 Ekrem Memiş, *Eskiçağda Mezopotamya: Eski Çağlardan Asur İmparatorluğu'nun Yıkılışına Kadar* (Bursa: Ekin Kitapevi, 2007), 56.

16 Köroğlu, *Eski Mezopotamya Tarihi*, 79.

17 Mieroop, *Antik Yakındoğu Tarihi*, 89.

18 F. Kinal, *Eski Mezopotamya Tarihi* (Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983), 75.

19 Hanzade İ. Bostan, *Hz. Musa ile Akad Kralı Sargon'un Yaşam Hikâyelerinin Karşılaştırılması* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 13.

Dönemi'ne (MÖ yk. 2000- MÖ 1800) ait Kültepe'den çıkarılan Kt.j/k 97 numaralı envanter²⁰ ile Sümer çivi yazısı ile yazılmış 3 N T296 + TRS 73 numaralı tabletler de yine Sargon'un seferlerini anlatan kaynaklar arasında yer alır.²¹

Kraliyet yazıtları içerisinde genellikle öğretici amaçlı yazıldığı düşünülen Akad Kralları ile ilgili öykü derlemeleri de bulunmaktadır. Bu tür öyküler için "narn edebiyatı" tanımı kullanılmaktadır. Bu edebiyat türünün en ünlü örneği de [A (K3401+Sm 2118), B (K4470), C (BM 47449), D (K 7249)] envanter numaralı Sargon'un "doğum efsanesi" adlı tablettir. Ancak bu efsanenin anlatıldığı ve günümüze ulaşan tablet bir kopyadan ibaret olup en erken Yeni Asur Dönemi'nden (MÖ 720- MÖ 610) kalmadır.²²

Sargon'un "doğum efsanesi" olarak bilinen [A (K3401+Sm 2118), B (K4470), C (BM 47449), D (K 7249)] envanter numaralı tablet Nino-va'da gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkartılan Asurbanipal (MÖ 668-MÖ 620) Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Bu tabletler A. H. Layard ve G. Smith başkanlığında 1848-1850 yılları arasından bölgede yapılan kazılarda iki farklı kopyaya ait dört parça halinde keşfedilmiş, daha sonra bu tarihi eserler British Museum'a taşınmıştır. Tablet A (K3401+Sm 2118), B (K4470), D (K 7249) envanter numaralı bu dört parçası ise ilk kez L. W. King tarafından tercüme edilirken C (BM 474499) numaralı bir parça da G. Lambert tarafından neşredilmiştir.²³

2. Sargon'un "Doğum Efsanesi" ve Evrensel Kahraman Tipolojileri

Tarih boyunca birçok evrensel mit aynı hikâyeden beslenmiş veya aynı hikâye farklı kültürel unsurlarla bezenerek farklı formlarda yeniden üretilmiştir. Bu evrensel mitlerin içindeki ortak temalardan biri olan kahraman tipolojileri de bu şekilde yaratılmıştır. Zira farklı zamanlarda ve mekânlardaki kahraman hikâyelerinin birçoğunun temasının aynı olduğu görülmektedir. Bunlar arasında dikkat çekici olan, dinsel ve siyasî geleceğin ortaya çıkmasını sağlayan dinî ve siyasî liderlerin yaşamları ara-

20 "Kt.j/k 97" numaralı tablet ilk kez Cahit Günbattı tarafından yayımlanmıştır. Günbattı, "Kültepe'den Akkad Kralı Sargon'a Ait Bir Tablet", 261-280.

21 Joan G. Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade: The Texts* (Indiana: Eisenbrauns, 1997), 51.

22 Khurt, *Eski Çağ'da Yakındoğu (M.Ö. 3000-330)*, 61.

23 Bostan, *Hz. Musa ile Akad Kralı Sargon'un Yaşam Hikâyelerinin Karşılaştırılması*, 15.

sındaki benzerliklerdir. Kahraman hikâyelerinde sürekli tekrarlanan bu benzerlikler ortak bir kahraman tipinin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu ortak tip, farklı ulusların kendi kültürlerinde yaratmaya çalıştıkları kahraman modeli için örnek teşkil etmiştir. Bu yüzden birçok toplumda aynı tip kahraman modelinin kendi kültürlerine uyarlanmış şekli görülmektedir.

Aşağıda vereceğimiz Sargon'un "doğum efsanesi" olarak bilinen ve doğumu ile ilgili bilgilerin yer aldığı tablet de kurucu hükümdar mitleri ve bu mitlerdeki klasik kahraman tipolojilerinin en güzel örneklerini sergilenmektedir.

Kral Sargon'un doğum efsanesinin anlatıldığı [A (K3401+Sm 2118), B (K4470), C (BM 47449), D (K 7249)] numaralı tablette geçen ifadeler şu şekildedir:²⁴

"Sargon, güçlü kral, Akad kralı bu benim. Benim annem bir ėntum. Babamı hiç tanımadım... Benim annem ėntum bana gebe kaldı, beni gizlice doğurdu. Beni hasır bir sepete koydu. Kapağını su geçirmez yaptı. Beni suları yüksek bir nehre verdi. Nehir beni doğurdu. Aqqi'ye Bahçivan verdi. Bahçivan Aqqi kovasını indirirken beni kaldırdı. Su çekici (bahçivan) Aqqi bahçesine koydu beni. Bahçivanken İştar bana sevgisini verdi. Ve [56] yıl krallık yaptım."

Sargon'un doğum efsanesinin anlatıldığı pasajda yer alan bilgiler birçok kahraman mitinde karşılaştığımız ortak tipolojilerle doludur. Mitler içindeki bu ortak temalar kültürel etkileşimin bir ürünü olarak görülebileceği gibi, farklı toplumların benzer pratiklere ve algılara sahip olabileceği şeklinde de yorumlanabilir. Ancak burada asıl önemli olan, bu ortak kültürlerin farklı coğrafyalara ve zamana rağmen korunabilmesidir. Şüphesiz Sargon'un doğum efsanesi hikâyesi de bu ortak temalı mitlerin yazılı kaynaklardaki ilk örneklerinden biridir. Sargon'un hayat hikâyesindeki kahraman tipolojileri arasında en belirgin olanları, "Annenin soylu bir aileye mensup olması (Rahibe), babasız doğumu, doğuya emanet edilmesi, ilahi bir güç ya da güçler tarafından korunması ve sonunda gözden düşmesi" olaylarıdır.

24 Westenhof, *Legends of the Kings of Akkade: The Texts*, 39.

2.1. Annenin Kutsanmış Bir Kadın ya da Soylu Bir Aileye Mensup Olması

Ortak kahraman mitlerindeki ilk tipolojilerden biri “Kahramanın annesinin soylu bir aileye mensup olması” hikâyesidir.²⁵ Burada Akad kralı Sargon’un annesinin *ēntum* olduğu görülmektedir. *Ēntum* modern dillere “rahibe” olarak tercüme edilmektedir.²⁶ Bu kelime doğrudan Sümer erkek tanrılarının hizmetkârı ya da metresi şeklinde çevrilmektedir. İlkel mitle- rin neredeyse tamamında kurucu hükümdar annesinin bu ve buna benzer görevlerde bulunduğu bilinmektedir.²⁷ Örneğin Roma İmparatorluğu’nun kurucusu olarak kabul edilen Romulus’un annesi Rhea, Vesta Tapınağı’n- da rahibe olarak hizmet vermiştir.²⁸ Yine antik Yunan mitolojisinde Yunan kahramanlarından Herakles’in annesi Alkmene’in Miken kralının kızı ol- duğu ve tapınakta hizmet verdiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte kut- sal dinlerdeki birçok Peygamber annesinin de tapınaklarda ya da kutsal mekânlarda tanrılara hizmet eden önemli şahsiyetler olduğu görülür. Hz. İsa’nın annesi Meryem’in bir rahibe olduğu ve tanrıya hizmet ettiği²⁹ ya da Hz. Musa’nın annesinin soylu bir aileden geldiği bu dinlerin kitaplarında açık bir şekilde yazılmıştır.³⁰

Kurucu kral ya da kahraman annesinin rahibe olması geleneği ne anlam ifade etmektedir? Bu mitsel hikâyelerde kahramanın daha doğu- mundan önce tanrıya/tanrılara yakın olduğu ve onlara karşı yapılan hiz- metlerinin aileden gelen bir gelenek olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı kahramanın tanrılarla yakın ilişkisi doğumundan çok daha önceye gitmekte bu da kahramana soylu ve kutsal bir kimlik kazandır- maktadır.

---

25 Kahraman mitlerinde kahramanın soylu bir aileye sahip olması genellikle ortak bir motif olarak karşımıza çıkar. Türk mitolojisindeki kahramanların da genellikle aris- tokrat bir çevreye sahip olduğu görülmektedir. Düzgün, “Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipolojisi”, 10.

26 Khurt, *Eski Çağ’da Yakınoğu* (M.Ö. 3000-330), 62.

27 Konu hakkında örnek ve değerlendirme için bk. Raglan, “Geleneksel Kahraman”, 37, 127 vd.

28 Titus Livius, *Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan İtibaren/Ab Urbe Condita*, çev. Sabahat Şenbark (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1992), 27.

29 *Kitabı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Yayınları, 2008), Luka 2/22.

30 Çıkış 2/1-5.

2.2. Babasız Doğum

Kahraman tipolojilerine ait bir diğer örnek “babasız doğan” kahraman tipidir. Bu tür tipolojilerde kahramanlar olağanüstü şartlarda dünya gelir. Bu olağanüstülük genellikle tanrı ya da tanrısal özelliklere sahip bir canlı tarafından kahramanın annesinin gebe bırakılması şeklinde vuku bulur.³¹ Buradaki amaç kahramanın doğumunu sıradan insanlardan farklı kılmaktır. Bu tür mitsel hikâyeler kahramanın doğumuna bir gizem ve kutsiyet atfetmektedir.

Kadim dönemin neredeyse bütün kurucu kralları ya da kahramanları, babası olmadan ilahi bir güç tarafından dünyaya getirilmiştir. Bununla ilgili antik Yunan mitolojilerinde sayısız örnek bulunmaktadır. Öyle ki Yunan mitleri içinde baş tanrı olan Zeus’un gebe bıraktığı birçok tanrı, yarı tanrı ya da kahramanın annesinin hikâyeleri yer almaktadır.³² Yine Orta Asya Türk mitolojilerinde de bu tip örneklerle sıkça karşılaşmaktayız.³³ Bu tür Türk mitolojilerinde kahramanın annesinin doğaüstü bir güç sonucu ı ışık, buğday, rüzgâr hatta su damlacığıyla gebe kaldığı görülmektedir.³⁴ Bu örneklemelere ek olarak ilahi dinlerde de bazı peygamberlerin babasız dünyaya geldiği bilinir. Buna en güzel örnek Hz. İsa’nın babasız dünyaya gelmesi hadisesidir ve İncil’de olay şu şekilde anlatılmaktadır: “Melek ona şöyle yanıt verdi: ‘Kutsal ruh senin üzerine gelecek Yüceler Yücesi’nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı’nın oğlu denecek...’ ”³⁵

Kral Sargon’un doğum efsanesinin anlatıldığı pasaja bakacak olursak orada Sargon’un “babasını hiç tanımadığı” belirtilir. Bu ifade dolaylı olarak “babasız doğum” tipolojisine bir gönderme olarak değerlendirile-

31 Emir “Antik Çağ’da Kahraman Hükümdar Mitlerinde Ayırt Edici Bir Özellik: Kurt Motifi”, 212.

32 Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*, çev. S. Tamgüç (İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1997), 821-825.

33 “Babasız doğum” tipolojisi özellikle Orta Asya Türk toplumlarında oldukça sık karşılaştığımız bir hikâyedir. Örneğin Altay Türklerinde buğday tanesiyle hamile kalan bakire bir kızıdan bahsedilirken (Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993), 1/87 vd.; Uygur Türklerinde gökten inen kutsal bir ışıkla gebe kalan kadından söz edilir. Aynur Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2016), 179.

34 Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu*, 179.

35 Luka 1/37-37.

bilir. Ancak burada Sargon'un doğumunun annesinin statüsü ve unvanı (*ēntum/rahibe*) nedeniyle gizlendiği de düşünülebilir. Çünkü tapınak rahibelerinin dini statüsü onların cinsel ilişkiye girmesini yasaklamaktadır. Böylesi bir olayın vuku bulması Sargon'un annesi için kesinlikle şiddetli bir ceza gerektirecekti. Bu da bize Sargon'un doğumunun neden gizlendiği ve babasını neden hiç tanımadığı konusunda başka ihtimallerin de olabileceğini göstermektedir. Sargon'un annesiyle ilgili sosyal ve kültürel statü sorunu olmasa bile, Sargon'un doğumunun gayri meşru bir ilişki sonucu olması da pekâlâ mümkündür. O zaman doğum efsanesi hikâyesinde Sargon'un babasını tanımadığından bahsetmesi, onun gayri meşru oluşuna ve dolayısıyla bu skandal gebe kalınışa bir gönderme olarak da yorumlanabilir. Böylesi bir durumda Sargon'un doğumunu sağlayan koşullar makul olduğu için, hikâyenin tarihselliğine ve metnin orijinalliğine en azından bir miktar güven veriyor. Ancak elimizde Sargon'un doğumuyla ilgili Sargon'un "doğum efsanesi" olarak adlandırılan metinden çok daha eski bir başka yazılı tablet bulunmaktadır. Sümerce olan bu metinde Sargon ile Kiş kralı Ur-Zababa arasında geçen ve Sargon'un kral olacağına dair alametlerin anlatıldığı bilgiler yer alır.³⁶ Bu daha eski tarihli tabletin 10 ile 13. satırları arasında geçen cümleler çok daha geç bir dönemde yazılmış "Sargon'un doğum efsanesi" metnindeki bilgiler ile çelişmektedir. Metinde şu ifadeler yer almaktadır: "(10)...zaman Sargon onun şehir... şehri idi. (11) Babası La'biu idi, annesi ... (12) Sargon mutlulukla. (13) Çünkü o doğdu" (TRS 73 önyüz ii, satır 10-13).³⁷ Bu metni önemli kılan 11. satırında Sargon'un babasının ismine rastlanmasıdır. Oysaki daha geç bir dönemde yazılmış "Sargon'un doğum efsanesinde" kral, babasının olmadığını ya da onu hiç tanımadığını belirtmişti. Ayrıca 12. satır incelendiğinde ise çok açık olmamakla birlikte onun doğumunun ailede bir mutluluğa neden olduğu gözükmektedir. Bu çelişki, hangi doğum geleneğinin orijinal olduğuna dair soruları gündeme getiriyor. Aslında Sümer çivi yazısı ile yazılmış daha eski kaynakta doğrudan Sargon'un babasının adının belirtilmesi, meşhur "doğum efsanesi" anlatımının daha mitleştirilmiş bir hikâye olduğunu göstermekle birlikte her iki metnin de tamamen halk söylencelerinden ibaret, sonradan uydurulmuş hikâyeler olabileceği de

36 Sümerce yazılmış bu metinde birçok gramatik söz dizimsel problemler olduğu belirtilmektedir. Bkz. Jerrold S. Cooper - Heimpel Wolfgang, "The Sumerian Sargon Legend", *Journal of the American Oriental Society* 103 (1983), 76.

37 Transkripsiyon ve değerlendirme için bk. Cooper - Wolfgang, "The Sumerian Sargon Legend", 76.

düşünülmelidir. Çünkü bu kaynakların hiçbiri Sargon'un kendi döneminde kaleme alınmamıştır.

2.3. Doğaya Emanet Edilen Kahraman

Sargon'un doğum efsanesinde karşılaşılan üçüncü kahraman tipolojisi "doğaya emanet edilen kahraman" karakteridir. En sık karşılaşılan kahraman tiplerinden biri olan bu kahramanlar genellikle büyük bir tehdit karşısında hayatta kalabilmek için savunmasız bir şekilde doğaya emanet edilir.³⁸ Bu tehdit daha çok kahramanın içinde bulunduğu ülkenin yöneticisinin ya da babasının onun canına kastetmesinden kaynaklanmaktadır. Buna neden olan sebep ise bir rüya yorumu ya da kehanettir. Yorumlanan rüya ya da kehanet hemen hemen bütün kurucu hükümdar mitlerinde karşılaşılan ortak bir hikâyedir. Hikâyeye de o yıl doğacak olan bir çocuğun yöneticiyi tahttan indireceği ya da onu öldüreceği yönündedir. Öyle ki "doğaya emanet edilme" motifi kahraman olmak için ön şart gibi gelişmektedir.³⁹ Sargon'un doğum efsanesinin anlatıldığı tablette her ne kadar sebebi açıklanmamış olsa da annesinin onu gizlice dünyaya getirdiği ve zift ile kaplanmış bir sepete koyarak ırmağa bıraktığı belirtilmiştir.⁴⁰

Kahramanların ırmağa bırakılması hikâyesini neredeyse her kültürde görmek mümkündür. Örneğin Yunan mitolojisinde Perseus, Akros kralı tarafından öldürülmek istenmesinden dolayı bir sandığa koyularak denize bırakılmıştır.⁴¹ Hititlerde (MÖ 1850-1200) Kaniş kraliçesi çocuklarını yine zift sürülmüş bir sepete koyarak Maraşta (Kızılırmak) Irmağı'na terk etmiş;⁴² Roma'nın kurucu kralları Romulus ve Remus da anneleri Rhea tarafından zift boyalı bir sandıkla Tiber Irmağı'na emanet edilmiştir.⁴³ Kahramanların ırmağa bırakılma hadisesi yalnızca kurucu hükümdar mitlerinde yer almaz. Peygamberler tarihinde de "doğaya emanet edilen kahraman" tipolojisine sıklıkla rastlanmaktadır ki bunlar-

38 Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu*, 181.

39 Düzgün, "Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipolojisi", 13.

40 Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade*, 39.

41 Robert, Graves, *Yunan Mitleri: Tanrılar Kahramanlar ve Söylenceler*, çev. Uğur Akpur (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 311 vd.

42 Sedat Alp, *Hitit Çağında Anadolu: Çiviyazılı ve Hiyeroglif Kaynaklar* (Ankara: Tübitak Yayınları, 2000), 56-57.

43 Livius, *Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan İtibaren/Ab Urbe Condita*, 23-27.

dan en önemlisi Sargon'un hikâyesine tıpa tıp benzerliğinden dolayı dik-kati çeken Musa Peygamber'in Firavun'dan kaçırılarak bir sandık içinde Nil Nehri'ne bırakılma hadisesidir.⁴⁴

“Irmağa emanet edilen kahraman” tipolojisiyle ilgili aslında sorulması gereken ilk soru, kahramanların neden özellikle suya (deniz, ırmak ya da göl) terk edildiğidir? İlkel mitlerde ve kutsal kitaplarda kâinatın özünün su olduğu bilinmektedir. Örneğin Türk mitolojisinde su, ilk varlık, varlıkların özü yani yaratılışın ilk kısmıdır.⁴⁵ Suyun kutsama özelliğine de sahip olması sebebiyle yeniden hayat verme, insanı günahlarından arındırma, ruhen ve bedenen temizleme özelliklerini de temsil eder.⁴⁶ Su, birçok toplumda önemli bir kült ögesi olarak kabul edilirken su ile temas yeniden canlanma ve yeniden doğumu simgelemektedir.⁴⁷ Kral Sargon ve onun hayatı ile benzerlik gösteren diğer kahramanların yaşam hikâyeleri incelendiğinde kahramanların suya terk edilmesiyle onlar için yeni bir macera ve yeni bir hayatın başladığı görülmektedir. Bu yeni hayat, krallığa doğru giden meşakkatli yoldaki ilk evreyi temsil etmektedir. Örnekler bu şekilde değerlendirildiğinde kahraman mitlerinde anlatılan “kahramanın suya terk edilmesi” hikâyesi belki de bir ritüeli ya da bir ayini temsil eder. Yani kahramanın doğumu ya da kral olması ile ilgili hikâyeler, bir ayinin pasajlarını oluşturur. Örneğin kahramanın doğuya emanet ya da terk edilmesinin ilkel mitlerde bir kurban merasimini de temsil etmesi mümkündür. “Doğuya terk edilme hadisesi” doğrudan ölümü de simgelediğinden bu aynı zamanda sahte bir kurban merasimini de içerebilir. Onun sudan çıkışı ile başlayan ve tanrılar tarafından kendisine yüklenen yeni görev ve karakter ile tekrardan doğuşu simgeleyen bir ritüel olabilir.⁴⁸ Ancak bu

44 Çıkış 2/2-10; ayrıca bk. Josep Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, 356.

45 Fuzuli Bayat, *Türk Mitolojik Sistemi: Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi*, (İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2007.), 1/88 vd.

46 Kadriye Türkan, “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”, *Millî Folklor* 93 (Bahar 2012), 135; ayrıca bk. Mircae Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, çev. Lale Arslan (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2003), 200.

47 Mircae Eliade, *İmgeler ve Simgeler*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 1992), 184; Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, 170-171; Yağmur olarak su, örneğin Eski Türklerde doğurganlığın ve Tanrı gücünün simgesidir. Bk. Abdulkadir Kıyak, “Geleneksel Türk İnanışlarındaki Su Kültü ve Elazığ'daki İzleri”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4, (2013), 25.

48 Raglan “Geleneksel Kahraman”, 131- 132; Rüya yorumlamaları konusunda ün yapmış olan Keldaniler, su rüyalarının aslında doğumu simgelediğini, bu tarz rüyaları yorumlarken rüyayı tersine okumak gerektiğini belirtirler. Yani birinin kendini suya atması

düşünceyi güçlendirecek yeterli bilgi ve belge bulunmadığı için bu sadece bir fikir olarak öne sürülebilir.

Kahraman mitlerinde “doğaya emanet edilen kahraman” tipolojisi ile ilgili farklı kültürlerde sayısız örnek bulunmaktadır. Fakat bu kahraman tipolojilerinde doğaya emanet edilen kişi her zaman bir ırmak ya da denize terk edilmez. Örneğin antik mitlerde kahramanın yüksek bir dağa terk edildiği ile ilgili hikâyelerle de sıkça karşılaşılır.⁴⁹ Özellikle Antik Yunan ve Eski Türk kültürlerinde dağlar kutsal kabul edilmektedir. Yer ile gök arasında yükselen dağlar, tanrılara en yakın yerler olarak algılanmış ve koruyucu ruhların buralarda barındığına inanılmıştır. Özellikle dağlar, Türk kültüründe ritüellerin yapıldığı mekânlar olarak bilinmektedir.⁵⁰ Zira Türklerde (Altay Türklerinde) her kabile, bir dağı kendi soyunun koruyucusu kabul etmiş, onu kutsal ruhlardan sayarak tapmıştır.⁵¹ Bunun dışında mağaralar,⁵² ormanlar⁵³ ve özellikle yine Türk mitlerinde karşılaşılan bataklığa terk edilen kahraman hikâyelerini⁵⁴ görmek de mümkündür. Bu da kahramanın doğada nereye terk edileceği konusunda belirleyici etkenin o toplumun yaşadığı coğrafyanın yapısal özellikleri ile kültürel kodlamaları olduğunu göstermektedir.

2.4. Seçilmiş Kahraman

Kahraman tipolojilerinde karşılaşılan bir başka ortak özellik, “kah-

---

ya da suya bırakılması, aslında onun sudan çıkmasıdır, diğer bir ifadeyle doğum anlamına gelir. Rank, *Kahramanın Doğuş Miti*, 85.

- 49 Yunan mitolojisinin başkahramanı aynı zamanda en büyük tanrısı olan Zeus, annesi tarafından babası Kronos’tan korunmak için Lykaion Dağı’na terk edilirken (Bk. Graves, *Yunan Mitleri: Tanrılar Kahramanlar ve Söylenceler*, 44); yine Yunan mitolojisinin bir başka kahramanı Troialı Paris’de babası tarafından İda Dağı’na bırakılmıştır. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 264. Antik Yunan mitleri dışında örneğin Çin mitolojisinde tabiatüstü bir kahraman olan İmparator Shen Nung da annesi tarafından bir dağa terk edilmiştir. Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu*, 174.
- 50 Fuzuli Bayat, “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”, *Folklor/Edebiyat Dergisi* 12/46 (Bahar 2006), 50 vd.
- 51 Abdülkadir İnan, *Makaleler ve İncelemeler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), II/252-253.
- 52 Mehmet Emin Bars, “Türk Destanlarında Mağara Kültü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10 / 52 (2017), 75 vd.
- 53 Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 85.
- 54 Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993), 22-24; Saadettin Yağmur Gömeç, *Türk Destanlarına Giriş* (Ankara: Akçay Yayınları, 2009), 188-190.

ramanın tanrı tarafından seçilmiş olması ve korunması” hikâyesidir.⁵⁵ Kral Sargon’un hayatının ele alındığı tabletlerde açık bir şekilde tanrılar tarafından özel olarak seçildiği, sevildiği ve onlar tarafından korunup kollandığı vurgulanmaktadır.⁵⁶ Örneğin “doğum efsanesinin” anlatıldığı tablette; “Bahçivanken İhtar bana sevgisini verdi. Ve [56] yıl krallık yaptım”⁵⁷ sözleri ile onun tanrılar tarafından sevildiği ve desteklendiği ima edilirken Sargon’a ait diğer bir tablette “[Sargon, Akad Kralı, tanrıça Inanna’nın vekili, dünyanın kralı Tanrı An]’ın kutsanan rahibi toprakların beyi, Tanrı Enlil’in yönetici eli/valisi”⁵⁸ ifadesi ile de açık bir şekilde, tanrılar tarafından seçilen, tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak gösterilmektedir. Yine bir başka metinde; “Enlil çatık kaşları Kış’i, cennetin boğası gibi yıkip geçtikten sonra, toz duman içerisinde güçlü bir boğa gibi Uruk lordunun evini yıktı (ve) sonra Enlil, Akad Kralı Şarru-kīn’e kuzeyden güneye egemenliğini verdi”⁵⁹ cümlesiyle Sargon’a tanrılar tarafından verilmiş bir krallık vurgusu yapılmaktadır. Tüm bu özellikler Sargon’u sıradan insanlardan ayırmakta, onun tanrıya en yakın hatta tanrı katına çıkmış kişi olarak görülmesini sağlamaktadır. Örneğin Sargon’un doğum efsanesinde geçen “Cennetin ve dünyanın en güzel surlarına yükseldim”⁶⁰ ifadesinde gücünün dünya ile sınırlı olmadığı; yine bir başka pasajda “Göklerin 13 en tepesine elimle dokundum” (Kt.j/k 97 satır 63)⁶¹ cümlesiyle tanrılar makamına çıkmış olduğu ima edilmektedir.

Tanrı tarafında seçilmiş kahraman tipolojisini birçok kültürde görmek mümkündür. Hatta Antik Çağ’ın bütün kurucu krallarının Sargon

55 Emir, “Antik Çağ’da Kahraman Hükümdar Mitlerinde Ayırt Edici Bir Özellik: Kurt Motifi”, 213. “Tanrı tarafından seçilmiş kahraman” tipolojisinin en güzel örneğini Eski Türklerin geleneklerinde görmekteyiz. Zira Türklerdeki “Kut anlayışı” tamamen bu geleneği temsil etmektedir. Bkz. Bahaeddin Ögel, *Türklerde Devlet Anlayışı: 13. Yüzyıl Sonlarına Kadar* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016), 75 vd.

56 Tanrıların onu seçtiğine doğrudan vurgu yapan metinler için bkz. Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade*, 34 vd.

57 Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade*, 41.

58 Douglas R. Frayne, *Sargonic and Gutian Period: 2234-2113 BC* (Toronto: University of Toronto Press, 1993), 10.

59 Jerrold S. Cooper, *The Curse of Agade* (Baltimore: John Hopkins University Press, 1983), 51; Van de Marc Mierooop, *Cuneiform Text and the Writing of History* (Oxford and New York: Routledge, 2005), 64.

60 Westenholz, *Legends of the Kings of Akkade*, 43.

61 Bu cümlenin transkripsiyonu ve değerlendirmesi için bkz. Cahit Günbattı, “Kültepe’den Akkad Kralı Sargon’a Ait Bir Tablet”, 265-269.

örneğinde olduğu gibi tanrı tarafından özel bir hizmet için seçildikleri anlaşılmaktadır. Özellikle Geç Kalkolitik Dönemden (MÖ yk. IV. bin) itibaren şehir devletlerin ortaya çıkması ve bu şehir devletleri içinde yönetici sınıfının belirginleşmeye başlamasıyla birlikte yöneticiler bu tipolojiyi sıkça kullanmışlardır. Bu tipolojinin kullanılmasındaki başlıca amaç, onu kullanan kişilerin elde ettiği konumu meşrulaştırma gayesidir. Çünkü din, tarih boyunca insanları bir araya getirmenin ya da onları kontrol altında tutmanın en güçlü aracı olmuştur.

2.5. Kahramanın Gözden Düşmesi

Kahraman hikâyelerindeki geleneksel kahramana ait bir başka ortak özellik “kahramanın gözden düşmesi” olayıdır. Burada kahraman yaşamının bir döneminde tanrıların veya halkın sevgisini kaybeder, bir süre sonra da tahtan uzaklaştırılır ya da esrarengiz bir şekilde ölümle tanışır.⁶² Akad Kralı Sargon’un hayat hikâyesinin anlatıldığı tabletlerden birinde bununla ilgili bir metin bulunmaktadır: “... fakat tanrı Bel’in [Marduk] emirlerini ihmal ederek onunla kendisi konuştu. Şarru-kîn [Sargon] yeryüzüne [şehrin temelleri için] kil çukurlar kazdı ve Akad [kentinin] önüne yeni bir şehir kurdu ve ona Babil ismini verdi. Şarru-kîn’in işlediği günahtan dolayı Enlil emirlerini değiştirdi ve doğudan batıya Onun halkı Şarru-kîn’e isyan etti ve artık o uyuyamama hastalığına yakalandı”.⁶³ Metinde dikkat çekilmesi gereken nokta kahramanın gözden düşmesinin yavaş yavaş değil aniden vuku bulan bir olay sonucu olmasıdır. Birçok geleneksel kahraman hikâyesinde görülen sahne burada da gerçekleşir ve kahramanın bir tanrı ile arası açılır ve sonunda her şeyini kaybeder. Zira bu tip kahramanların hiçbir zaman giderek güç kaybettiği ya da yaşlanmaya başladığı algısı yaratılmaz. Ya da kahraman asla bir savaş sonunda tahtı kaybetmez. Bu hikâyelerde gerçekte vurgulanmak istenen nokta kahramana tanrılar tarafından verilen gücün yine tanrılar tarafından alınmasıdır.⁶⁴

Akad kralı Sargon’a ait “doğum efsanesinin” geçtiği tablette yer alan “annesinin soylu bir aileden gelmiş olması”, “babasız doğması”, “ırmağa bırakılması”, “tanrılar tarafından korunması ve vekil seçilmesi” gibi bil-

62 Raglan, “Geleneksel Kahraman”, 126

63 Mieroop, *Cuneiform Text and the Writing of History*, 72.

64 Raglan, “Geleneksel Kahraman”, 135.

giler farklı kültürlerde ve farklı zamanlarda sıkça karşılaşılan evrensel mitlerdeki merkezi kahraman tiplemesine tamamen uymaktadır. Kral Sargon'un MÖ III. bin yılın son çeyreğinde yaşadığı düşünüldüğünde onun hayatının farklı medeniyetlerdeki kahramanların doğum hikâyelerinin ilk arketipini oluşturduğu da söylenebilir. Ancak Akad kralı Sargon'un hayatının anlatıldığı kraliyet yazıtlarının nerdeyse hiçbiri o döneme ait değildir. Dahası bu yazıtlar çok daha geç bir dönemde Asur ve Babil Kralları tarafından kopya edilip yazdırılmıştır.⁶⁵

Sargon metinlerinin tarihlendirilmesine ilişkin kanıtlar göz önüne alındığında efsanenin tamamen Sargon dönemine özgü olması yerine, bunların büyük bir kısmının Asur kralı II. Sargon zamanında (MÖ 722-MÖ 705) derlenmiş olması daha makul görünmektedir. Zira Akad kralı Sargon'un hikâyesi ile Asur kralı II. Sargon'un saltanatına ait metinler arasında dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak Lewis, Akad kralı Sargon döneminde gerçekleştirilen Tilmun seferini örnek göstererek Akad'ın Sargon anlatısı Tilmun fethini önemli ve büyük bir askeri zafer olarak tanımlarken gerçek tarihsel kanıtların Yeni Asur döneminden önce Tilmun ile sınırlı temasa işaret ettiğini belirtir. Buna karşın Lewis, II. Sargon'un yenilmiş bir Tilmun'un hükümdarlığı sırasında Asurlulara düzenli haraç teklif ettiğine vurgu yaparak Akadlı Sargon'un hikâyeleri ile II. Sargon'un yazıtları arasında belirgin dil ve anlatı benzerlikleri bulunduğunu ifade eder.⁶⁶ Ayrıca "doğum efsanesinin" Asurlu II. Sargon'un hükümdarlığı sırasında derlenmiş olabileceği, bundaki asıl amacın da kendi iktidar iddiasına bir meşruiyet getirme gayreti olacağı da kuvvetle muhtemel görünmektedir. Tüm bunlar, Sargon'un doğum efsanesi ile ilgili hikâyenin zaman içerisinde birçok ekleme ve çıkarmalarla defalarca kopya edildiğine işaret etmektedir. Örneğin bununla ilgili olarak son dönemde Kültepe'de Asur Ticaret Koloni Çağı'ndan kalma, Akadlı bir tüccara ait olduğu bilinen ve Akad Kralı Sargon'un seferlerinin anlatıldığı

---

65 Khurt, *Eski Çağ'da Yakındoğu*, 1/60-61; Sargon'un yaşamı ve krallığı ile ilgili mitosa ait çivi yazılı metinlerin yüzyıllar sonra diğer Mezopotamya kralları tarafından yazdırılması, kendileri gibi semetrik kral olduğu kabul edilen Sargon'u yüceltme amacından kaynaklanıyor olabilir. Ercüment Yıldırım, *Eskiçağ Mezopotamya'sında Liderler, Krallar, Kahramanlar* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2017), 96.

66 Brian Lewis, *The Sargon legend: A study of the Akkadian text and the Tale of the Hero who was Exposed at Birth* (Cambridge: American Schools of Oriental Research, 1980), 105-106.

bir tablet keşfedilmiştir.⁶⁷ Bu tabletin Mezopotamya topraklarından uzak bir yerde ve Sargon'un yaşadığı dönemden yaklaşık 1500 yıl sonradan bir Akadlı tüccarın evinde bulunması, bu hikâyelerin resmi belgeler olmaktan ziyade herhangi bir kişinin evinde rahatlıkla muhafaza edebildiği kahramanlık ve macera öyküleri olarak görülmesine zemin hazırlar.

Sonuç

Sargon'un doğum efsanesiyle ilgili mevcut veriler ve bilgiler analiz edildiğinde, hikâyenin çoğunun kurgulanmış olduğu görülmektedir. Akadlı Sargon'un doğumu ve benimsenmesini tasvir etmede edebî motiflerin yoğun bir şekilde kullanıldığı açıktır. Teknik olarak mümkün olsa da diğer çağdaş mitlerde ya da hikâyelerde "doğum efsanesi" temasının yoğun bir şekilde tekrarlandığı göz önüne alındığında onun babasız doğumu, ırmağa terk edilmesi ve kurtarılmasına ilişkin ayrıntılar yine de imkânsızdır. Bahsedildiği gibi, Sargon'un babasının kimliğiyle ilgili bariz çelişkinin kendine özgü bir sorunu da ortadadır. Sonunda, Sargon'un doğum efsanesi, onu zamanın halkına bağlamada kilit bir rol oynar ve aynı zamanda nihai iktidar yükselişine meşruiyet verir.

Sargon'un "doğum efsanesi" olarak bilinen tabletteki bilgilerin evrensel kahraman tipolojilerine bire bir uymasına rağmen hikâyenin bu kahraman hikâyelerinin yazılı kaynaklardaki en eski arketipini oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda "Sargon'un doğum efsanesi"nin de aslında daha eski bir arketipten ödünç alındığı ve bu evrensel kahraman hikâyelerinin yazının keşfinden önce de dilden dile dolaştığı, bundan dolayı da bu hikâyelerin kökenlerini tespit etmenin oldukça zor olduğunu tekraren söylemek gerekir. Ancak Sargon'un hayat hikâyesinin anlatıldığı metin, evrensel kahraman hikâyelerinin en eski arketipi olmasa da onun bir kral olarak dünya tarihinde bırakmış olduğu başarılar ortak kahraman tipinin sonraki kuşaklarda tekrarlanmasında önemli rol oynamış olmalıdır.

---

67 Günbattu, "Kültepe'den Akkad Kralı Sargon'a Ait Bir Tablet", 261-280.

Kaynakça

Alp, Sedat. *Hitit Çağında Anadolu (Çiviyazılı ve Hiyeroglif Kaynaklar)*. Ankara: Tübitak Yayınları, 2000.

Armstrong, Karen. *Mitlerin Kısa Tarihi*. çev. Dilek Şendil. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.

Bars, Mehmet Emin. "Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/36 (2015),7-20.

Bars, Mehmet Emin. "Türk Destanlarında Mağara Kültü Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10 / 52 (2017), 75-82.

Bayat, Fuzuli. "Türk Mitolojisinde Dağ Kültü". *Folklor/Edebiyat Dergisi* 12/46 (2006), 47-60.

Bayat, Fuzuli. *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi I)*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2007.

Bostan, İlber Hanzade. *Hız. Musa ile Akad Kralı Sargon'un yaşam Hikâyelerinin Karşılaştırılması*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Campbell, Joseph. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. çev. Sabri Gürses. İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2013.

Cooper, S. Jerrold. *The Curse of Agade*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1983.

Cooper, S. Jerrold - Wolfgang Heimpel. "The Sumerian Sargon Legend". *Journal of the American Oriental Society* 103 (1983), 67-82.

Cömert, Bedrettin. *Mitoloji ve İkonografi*. Ankara: De ki Yayıncılık, 2010.

Düzgün, Ülkü Kara. "Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipolojisi", *Folklor/Edebiyat Dergisi* 18/69 (2012), 9-46.

Eliade, Mircea. *İmgeler ve Simgeler*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 1992.

Eliade, Mircea. *Dinler Tarihine Giriş*. çev. Lale Arslan. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2003.

Eliade, Mircea. *Mitlerin Özellikleri*. çev. Sema Rıfat. İstanbul: Alfa Yayınları, 2016.

Emir, Osman. "Antik Çağ'da Kahraman Hükümdar Mitlerinde Ayırt Edici Bir Özellik: Kurt Motifi". *I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu (Antalya 11- 14 Mayıs 2017)*. ed. O. K. Gül vd. 211-222. Ankara: y.y., 2017.

Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015.

Frayne, R. Douglas. *Sargonic - Gutian Period (2234-2113 BC)*. Toronto: University of Toronto Press, 1993.

Grimal, Pierre. *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*. çev. S. Tamgüç. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1997.

Gömeç, S. Yağmur. *Türk Destanlarına Giriş*. Ankara: Akçay Yayınları, 2009.

Graves, Robert. *Yunan Mitleri: Tanrılar Kahramanlar ve Söylenceler*. çev. Uğur Akpur. İstanbul: Say Yayınları, 2010.

Günbattı, Cahit. "Kültepe'den Akkad Kralı Sargon'a Ait Bir Tablet". *Uluslararası III. Hititoloji Kongresi (16-22 Eylül 1996)*. Haz. S. Alp – A. Süel, 261 - 280. Ankara: Mural Matbaacılık, 1998.

İnan, Abdülkadir. *Makaleler ve İncelemeler II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

Khurt, Amélie. *Eski Çağ'da Yakındoğu (M.Ö. 3000-330)* I. çev. Dilek Şendil. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.

Kinal, Furüzan. *Eski Mezopotamya Tarihi*. Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983.

Kıyak, Abdulkadir. "Geleneksel Türk İnanışlarındaki Su Kültü ve Elazığ'daki İzleri". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (2013/2), 22-39.

Kitabı Mukaddes. İstanbul: Kitabı Mukaddes Yayınları, 3. Basım, 2008.

Koçak, Aynur. *Mitlerle Varoluş Yolculuğu*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2016.

Koroğlu, Kemalettin. *Eski Mezopotamya Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Lewis, Brian. *The Sargon legend: A study of the Akkadian text and the Tale of the Hero who was Exposed at Birth*. Cambridge: American Schools of Oriental Research, 1980.

Livius, Titus. *Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan İtibaren/Ab Urbe Condita*. çev. Sabahat Şenbark. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1992

Malinowski, Bronislaw. *İlkel Toplum*. çev. Hüseyin Portakal. Ankara: Öteki Yayınevi, 1998.

Mieroop, Van de Marc. *Antik Yakındoğu Tarihi*. Ankara: Dost Kitabevi, 2004.

Mieroop, Van de Marc. *Cuneiform Text and the Writing of History*. Oxford and New York: Routledge, 2005

Memiş, Ekrem. *Eskiçağda Mezopotamya: Eski Çağlardan Asur İmparatorluğu'nun Yıkılışına Kadar*. Bursa: Ekin Kitapevi, 2007.

Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi I-II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993.

Ögel, Bahaeddin. *Türklerde Devlet Anlayışı (13. Yüzyıl Sonlarına Kadar)*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016.

Raglan, Lord. "Geleneksel Kahraman". çev. Metin Ekici. *Millî Folklor* 37 (Bahar 2002), 126-138.

Rank, Otto. *Kahramanın Doğuş Miti*. çev. Gökçe Yavaş. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016.

Türkan, Kadriye. "Türk Dünyası Masallarında Su Kültü". *Millî Folklor* 93 (Bahar 2012), 135-148.

Westenholz, J. Goodnick. *Legends of the Kings of Akkade: The Texts (E-Mc-7)*. Indiana: Eisenbrauns, 1997.

Wiseman, Timothy Peter. *Remus: A Roman Myth*. Oxford and New York: Cambridge University Press, 1995.

Yıldırım,ERCÜMENT. *Eskiçağ Mezopotamya'sında Liderler, Krallar, Kahramanlar*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2017.

Yıldırım, NİMET. "Kahramanlık Anlatıları, Efsane ve Mitoloji". *Doğu Araştırmaları Dergisi* 7 (2017), 49-70.